

LES OBRES DE LA CATEDRAL DE BARCELONA

1298-1445

(Acabament)

PINTORS. — La major part dels que consten en los comptes de la Seu com a tals, hi pintaven pedra o fusta, assenyaladament les claus de les voltes. Ab la particularitat de que també los escultors perfilaven ab color les voltes, sense protesta dels pintors, segons exemple, que en 1388 presenta En Mulner (488).

Hi intervingueren los pintors següents: Ramón des Feu (1392 a 1421), en obres d'insignificancia, y policromant anyalment lo ciri pasqual. En Llopert (1395), pintant los docerets de les cadires del cor (489). En Pons Colomer, de 1417 al 1432 (490), y quan cessà, lo substituï En Pere Huguet, ço és, del 1434 al 1448 (491), en quin espai de temps pintaren obres d'insignificancia, Bertràn Tolosa en 1435 (492), Bernat Martorell en 1437 y Pere Ça Closa en 1440 (493).

(488) 1388 (octubre). L'escultor Francesch Mulner «V jorns que enlatumà e perfilà la volta sobre sent pacià». «III olles per bulir linós per perfilar les voltes». «vn trós de drap per colar lo linós». ... «ous que meseren en lo temprá de la tinta negra del perfilar». ... «fil obs de fer los pinsels per perfilar la dita volta». En ella també hi «enlatumà e perfilà». En P. Viader.

(489) J. Mas en *Boletín de la R. A. B. L. de B.*, v. VI, p. 252.

(490) 1417 (29 agost). Pons Colomer, cobrà «II lliures e mige de tinta per perfilar la volta e pintar lo senyal del senyor Archabisbe de Serugossa».

1421 (19 juliol) «Messions per pintar lo pen de pol. — «compri per pintar lo pen de pol o petxina XII lliures de oli de linós. «XII lliures de blanch. «mige de vermelló. «III lliures de nitzarchó. «onza de carmini. «CXXV panys dor. «doni an pons colomer qui a preu fet o pintà LXVI sous».

1422 (6 juny). Pons Colomer y son fadrí, pintaren les testes «qui son en larch del cimbori sobre lo portal». Comprant per pintarles: una lliura de blanch, oli de linós «vernís e armonia». ... «negra tinta per perfilar larch e ous per la tinta», «panyes dor qui seruirán a les dites testes».

1423 (23 abril). També perfilà ab negre la volta sobre l'altar de S. Sever, en 1424 (3 de setembre), la del davant de la capella del Patriarca, y en 1429 (23 octubre) «la capella qui es sobre de sent vicens» y «los senyals de las claus de la dita capella»; en 1430 (25 març) «los senyals de las claus qui son sobre la capella de sent auleguer», en 1431 (4 novembre), perfilà «la capella de sancta Caterina e de sancta clara»; en 1431 (16 desembre), perfilà «la capella dels sabatós», y en 1432 (15 juny), perfilà «las capellas de la claustra nouas».

(491) Perfilà ab negre, lo pintor Pere Huguet, les voltes de les capelles de Sant Sever (1 març 1434) y dels Apòstols (8 abril 1434); pintà ab vermelló y blanch «lo senyal del patrarchia qui es en la clau qui es al costat de la capella de Jhesu Christ» (1 juny 1435); pintà ab vermelló «les creus en les claus de sancta Eulalia» (16 setem. re 1441); *ducelà* ab negre «la volta que anien closa» (4 juliol 1444); altre volta davant Sant Benet (7 desembre 1444); y ab vermelló y negre quatre voltes, la del davant de la capella de Sant Esperit (23 juny 1447), la del davant la capella de Sant Francesch (3 febrer 1448), «la volta de sent blay et la volta denant sent thomás» (13 setembre 1448).

(492) 1435 (5 març) Pagaren «a Bertran tolosa per las colós de la clau que ha pintada de la volta qui es al costat de la capella de Jhesu Xrist», o siga la de Sant Benet.

(493) J. Mas, treball mentat en la nota 489, p. 254 y 255.

Desapareix Huguet, y En Gabriel Ballester pintà en 1451 (octubre) les cortines dels òrguens nous; en agost de 1458, dugues imatges de Santa Eulària; una petita «per patró per un drap de la taula» y la segona «per lo drap de paret, com laltre que haviem feta per la taula e per lo tapit, fos patifa.» Encara, en lo propri any, N'Albareda pintà «vn drab per la paret darrera la taula ab la image de sancta Eulalia e pactarèn ab lo mestre nelbereda per preu de XVIII florins corrents» (27 setembre 1458).

1462 (12 abril) Bernat Martí pintà «los angels qui están sobre les colupnes qui son denant laltar major».

ESCUPTORS. — Francesch Mulner *piquer* o escultor treballà en 1386 al campanar y après «feu fullatges als capitells» (22 octubre 1389), laborant en los de la capella de Madona de Sant Climent (16 octubre 1389), de la finestra sobre Santa Bàrbara (juny 1391), etc.

Ensemps que En Mulner, treballà al campanar, en 1386, En Pere Viader, qui *picà* la clau, y en 1391, pinacles al absis (494).

Ab En Mulner també hi cooperà «an Rich alamany *piquer*» en la capella de Madona de Sant Climent fenthi «capitels e bases de la finestra de la lanta» (febrer 1389).

Francesch Marata en 1402 obrà lo portalet del cap de la Seu y llevà «mollos del front» (494).

Pere Ça Anglada *magister ymaginum* feu la trona en 1403 y una escultura de Sant Olaguer.

Llorens Rexach *esmeginayre* treballava capitells, en 1404 y 1421. En 1430 esculpi l'antipendi o frontal historiat de marbre que lo bisbe Sopera feu posar al altar major, ahont subsisteix, cobert per los altres frontals llevadiços mes moderns (494). Dit escultor obrà capitells fins 30 juny 1442.

Jaume Ribé o Robí, en 1422 *picava* capitells (495). Per lligar obres escultòriques solien utilitzar aquests operaris, cagaferro (496).

Dos altres escultors laboraven en 1434, «Daniel Nicholau *asmeginayre*» (janer) y «an Julià nofre *asmeginayre* qui ha pichada la clau de la volta quis davant la capella de Jhesu Xrist per V jorns a rahó de V sous VI diners» (2 octubre). Diu Mossèn Mas que Nofre era florentí, havent esculpit la pica de batejar (1438) y altre d'aygua beneyta ab peu, de marbre, posada al portal major (1435).

Dels escultors Bernat Andreu (3 juny 1441), Bertràn Tolosa (10 juny 1441) y Pere Oller (5 maig 1442-1444) rès notable consta, puix les obres d'empenta d'aquest temps les vehém confiar-se a N'Antoni Claperós.

(494) J. Mas, *Evre*, en *BOLETIN R. A. B. L. DE B.*, v VII, p. 116.

(495) «Paguí en Jacme ribé qui está ab lo mestra e fá los capitells e les fulles dels capitells» (6 juny 1422) — «paguí en Jacme robí qui pichá capiteils del pilar sobre sent Climent».

(496) 1418 (17 desembre) «compri III lliures de pegua e flu molre caga ferro per les gár-goles sobre sant Steua, que no tenien, costá I sou».

Foren los *Claperós* (no *Clapós*, com suposa En Piferrer per mala interpretació del manuscrit) família d'*imaginayres*, que ve iniciada per N'Antoni. A 3 janer 1422 feya les repises del cimbori. Vint anys après guanyava 5 sous de jornal en les obres de la Seu (en 22 setembre 1442 y janer 1444) mentres En Pere Oller sols cobrava 4 sous 6 diners (març 1444). A més En Claperós, en 1448 treballava a preu fet los capitells de la volta del sortidor (497). També esculpi la clau de la volta d'enfront la capella de Sant Blay (13 juliol 1448).

En aquesta data començà a treballar lo seu fill major Joan Claperós ab 3 sous de jornal (20 juliol 1448), guanyant als tres mesos 3 sous 6 diners y a 12 abril 1449 consta en los llibres, «açi comensam de donar al fill del dit claperós, III sous de jornal».

Del 19 agost al 28 setembre 1448, los dos Claperós treballaren 31 dies conjuntament en la clau del devant lo portal de la Seu. Y tot seguit o siga del 30 setembre 1448 al 15 març 1449, esculpiren, durant 116 dies, «la smagineria de la volta del lanador», o siga la hermosa obra escultòrica de la lotja dels claustrers que cubreix lo surtidor. A 17 març 1449, pare y fill Claperós obraren «la clau major de la volta del lavador» Hi esmersaren 28 jornals y més, puix no's pot saber quan la terminaren per faltarnos l'acabament d'aquests comptes d'Obreria del 1449 al 1451.

Prescindim de detallar les darreres obres de N'Antoni Claperós, que no foren d'importancia (498). Dexà de treballar en la Seu en 4 març 1452, continuanthi son fill Joan en 1452 y 1453, esculpint gàrgoles. A 6 desembre 1455 llegim «Item donam en claperós lo prom, de aquells L florins qui li son stats promesos per los obrers e capitol, per fer les ymagens quis fan sobre lo portal, quinza florins, CLXV sous».

Un tercer escultor de la propia familia «lo fill den Claperós, lo manor», entrà a la obra de la Seu lo 4 setembre 1456 juntament ab son germà. De 3 sous de jornal aviat passà a guanyar 6 diners més (6 març 1456). Los dos germans Claperós treballaven en lo portal en dit any 1456 (499).

VIDRIERES DE COLORES. — Mentres no hi hagué diner per ferne, tapaven los finestrals de la Seu ab roba dita *canyamars*, que alguna vegada solia pintarse com si's tractés d'imitar la transparencia del vidre (500). Hu dels qui realitzà aquest treball pictòrich, fou lo

(497) 1448 (13 abril) donam an entoni claperós CXXI sous per la smagineria dels capitells dels pilars de la volta del lanador qui es deuant lo portal de la seu los quals li foren donat asquarada.

(498) 1448 (11 maig). «Item donam an claperós per XI jornals que auia fets en la clau de la volta deuant la capella de sent thomás a raó de V sous per jorn, LV sous».

(499) 1456 (23 maig). Pedra acondubida per fer la formaria del portal.

(500) Son molts los comptes que havem llegit de compra de canyamars y vetes per los finestrals. Com a mostra continuarem aquests: 1390 (31 desembre) y 1391 (7 janer) «VI canes e III palmis de canemaç obs de les finestres sobre sancta agnes». «XVI canes de veta obs de les dites finestres». «I miler de tatxes obs de les dites finestres». «V vnças de vermelló obs de

picapedrer Mulner. Y quan no tenia feyna artística picava pedra de fil a semblança dels més vulgars jornalers del ofici.

Una pila d'anys se tingueren les obertures axis tancades. Fins transcorregut lo primer quart del segle XV no ve indicada la existencia de les vidrieres de colors, industria totalment forastera a Barcelona. La primera que's posà fou en 1428 y sa introducció no d'exa d'oferir algún interès.

Entre los obrers que treballaven a la Sèu hi havia diferents esclaus propietat de la mateixa obra. Dos d'ells estaven en *guardia* o salvaguardats o garantits per la Diputació. Vingué un dia que s'escaparen, cosa molt freqüent ab los esclaus, y la Generalitat de Catalunya indemnitzà ab 50 lliures a la Obra de la Sèu. Fou determinat esmersar aquestes, en fer la vidriera de colors «del Baptisme de Jesucrist». En Joan *alamany*, mercader, feu venir a Barcelona la vidriera, que costà 80 lliures, y un mestre de vidrieres alemany nomenat Christòfol enyà de mètrela a lloch, trencant y afegint vidres, per portarla a bona execució (501).

S'anaren construint altres vidrieres de colors. Dos «mestres de fer vidrieres» aparexen seguidament: En Martí Vergay, en 1432 (502)

tenyir lo drap de les dites finestres» «I lliura Mige de verdet» «an francesch mulner piquer per II jorns Mig que molgué verdet e vermcló obs de les finestres sobre sancta agnes» «an ledó fuster por IIII jorns qua feu faç a les finestres sobre sancta agnés» «V lliures de oli de linós obs de les finestres sobre sancta agnés». La antiga capella de Santa Agnés, correspon a la actual de la Mare de Deu de Montserrat.

Se'mblantment per lo finestral de damunt la capella de Sant Pacià, a 21 janer 1391, se comprà verdet, vernís y linós.

1418 (29 novembre) «compri VI canes de canamaç, estret, canajat, per les finestres de la Esgleya de la part dels orguens per tota la vidriera» «pagui en johan ayiguens fuster per fer la fas de les finestres e metreles». La faç era lo bastiment exterior.

(501) 1428. «Primo posam en date los quals paguam ab dita de taulés, an johan alamaný mercader L lliures per puga e prorata de la vadriera del baptisma de jhesuxrist, foren aquelles L lliures quels deputats de cathalunya pagaren per II esclaus de la dita obra qui fugiren per ço com eren en guardia del dit general; la qual puga de L lliures fo feta per lo dit general al dit johan alamaný en lo mes de setembre any MCCCCXXVIII e de les quals L lliures fem rabuda en les rabudes — M sous».

«Item paguam al dit johan alamaný a XXV de novembre del dit any a compliment de LXXX lliures I sou II diners que costà la dita vedriera, seguons apar per apocha en poder de Matheu tesserach notari a XXIIII del dit mes XXXI lliure I sou II.... DCXXI sous II diners».

«Item paguam a XXVII de maig any MCCCCXXVIII per spatxament de la dita vedriera al general de cathalunya XIII sous IIII».

Seguexen compres de fil d'aram per «perfilar la capa de la dita vedriera» y jornals de ferrer per perfilar dita capa.

«Item paguam a X de juliol del any MCCCCXXVIII per dues lliures de vidre blau ops de la dita vadriera II sous».

«Item per soldadura de stany ops de la vadriera II sous VI d».

«Item a mestre chrisptofol alamaný qui aydá a metre la dita vadriera e trencave los vidres, els afagia per certs jorns e stones o hores de jorns quily feu feyna, XVI sous VI diners».

(502) 1432 (31 agost). «Item paguam an Martí vergay mestra de fer vadrieras per paga e porata de XXI florins qui li son astats promesos per adobar las vadrieras».

y En Joan Appar y son dexeble Galter en 1434 y 1435 (503). Los dos derrers evidentment eren estrangers, com no podem dubtar de que també ho eren altres que apareixen dedicats a dita art en nostra Catedral, çò és, Perri de Mes (21 març y 25 abril 1455), y Mestre Terri (juliol 1462).

LA LLIBRERIA. — Sala respectable de que's tracta en diferents partides y anys, cambiantse de lloch a mida que les obres avençaven. La *libreria* del 1392 (febrer y març), desapareixia en 1431 per ferse damunt la capella de Sant March (504). La volta de la *libreria* o sala dels Canonges se clogué en 1438, acabantse totalment en janer 1443 posanthi los llibres (505) y assegurant los millors d'ells, ab cadenes per evitar subtraccions (506).

RELOTGE. — Lo primer rellotge existent a Barcelona fou en lo palau reyal, en 1362. La esfera llavors colocada, en 1407 se cambià de lloch (507). Los Consellers, d'acort ab los Canonges, en 1392, ja havien començat a posar lo rellotge de la Seu (508), que no s'acabaria totalment fins 1396, a qual inauguració hi assistí lo rey Enrich III de Castella. Aquest primer rellotge subsistí fins 1490 en que lo rellotger Ferrer ne construí un de millor (509). Ja llavors, la Llotja tenia instalat, segons document del 1465, un rellotge d'hores y «de la Lluna».

CUSTODIA. — En lo segle XIV n'era propietaria la Ciutat, que la inventarià y descrigué en 1370 (510). La necessitat d'activar les obres

(503) 1434 (19 juny) «Item an johan appar mestra de fer vadreries, qui ha adobada la qui es denant lo portal del cloquer de las oras». En 3 de juliol adobà la «qui es sobra la capella de sent johan». Ab N'Appar, en 1435 (març y maig) hi treballava son dexeble Galter.

(504) 1431 (5 agost). Se compraren «XVIII taules de corrent, los quals an fferer sunyer fuster hi ha comprades al ancant, a obs de la libreria quis farà sobra la capella de sent march». Y a aquesta se seguexen no pokes compres de fusta. Lo portal de la libreria s'armà a 23 setembre 1431, les finestres lo 21 octubre següent, tapantse ab draps clavats ab tatxes. Necessitantse betum, se compraren los components: «an Gaspar farer, spacer, per una lliura d'encens e altre de mastrech, e altre blanquet e altre de cera blanquet per fer batum» (2 desembre 1431). En 1432, entre les diferents obres que fusters y mestres de cases feren per la libreria, hi figuren los faristois (febrer 1432).

(505) 1443 (19 janer) «fem fer bella la libreria, com hi foren mesos los llibres foren pagats als que la feren bella per llurs treballs X diners».

(506) 1443 (17 maig) «pagnin an pere baruta ferrer per XXV cadenes que meti als llibres de la libreria». Deu anys després encara figuraven compres de «cadenes per llibres» (29 octubre 1453).

(507) A. Rubió y Lluch *Documents per la historia de la cultura mitgeval catalana*, docs. 201, 202 y 507. Lo rey Joan I, en 1378, trametia un rellotge ab astrolabi a la seva filla (doc. 284).

(508) 1392. «Item com la ciutat hata començat de tenir olorotge en lo qembori de la Seu de barchinona, que sien membrats de fer lo acaptiri, e que fagen fer gran, bell e notable seny, segons si pertany». (*Testaments dels Consellers*, a. 1392, f. 7).

(509) 1490. «per sollicitar en Jachme ferrer relotjer, lo qual te càrrech per aquesta Ciutat de fer vn relotje de ferro per lo seny de les hores e dels quarts, que liure aquell a la dita Ciutat, attés que es ja pagat del preu de aquell qui son XXXX lliures». (*Testaments dels Consellers*, a 1490, f. 10).

(510) 1370. Vegis com se descriu: «custodiam argenti dauratam cum quodam capcia de Cristallo in medio ipsius custodie existenti, intus quam existet sanctissimum corpus xpti et cum lapidibus et esmaltis cum signis Ciuitatis et cum Quatuor angelis». (*Manual 1366-1367*, f. 37, A. M. B.)

de la Seu, no permetia distreure diners en renovar y millorar objectes del culte, axís és que no hi havia manera de canviarla sense apelar a medis extraordinaris, çò es, constituir junta y administració especial per recaudar les sumes necessaries a fi d'atendre a sa renovació (1390). Lo que referirem en la pl. 308, de que, per subvenir a les obres del chor, hagué necessitat d'aplicarhi lo diner recullit per la custodia (1396-1398), ara ho aclarirem relatant quina entenem pogué ésser la causa de tal aplicació. Es de creure ho motivà l'haverse vist sobtadament enriquida, la vella custodia, ab lo donatiu de la hermosa corona d'or que lo rey Martí portava a Sicília, al temps de la forta guerra que assegurà lo domini de la Illa per son fill (511).

Custodia, corona y altres joyes, tot fou robat en 1400. Fet sensacional, que motivà investigacions per tot arreu (512) y a conseqüència d'aquestes foren apresonats, en 1408, un clergue de Verdú y un hostaler de Valencia (513).

La que més tart se construí ab suma magnificència, encara avuy se conserva en tota la integritat de sa bella labor gòtica sobremuntada per una garlanda comtal, que pertanyé a un dels nostres darrers reys, y hont està profusament escrita en caràcters gòtics del segle XIV al XV, la misteriosa paraula **SYRA**. Les tres darreres lletres se corresponen ab les inicials de les paraules **YOANNES REX ARAGONIS**: la **S** se presta a vaga interpretació.

En 1748 aludint a la preciosa banda brodada de pedreria que volta la custodia, diu la obra d'Estrada tractarse d'una «preciosa cinta guarnecida de Aljófares, Perlas y muchas piedras preciosas que dió una Reyna de Francia» (514).

La cadira d'argent hont va apoyada la custodia, obrada al segle XIV o XV la opinió dels crítics divaga entre si pertanyé a Joan I o a son germà Martí I.

FRANCESC CARRERAS Y CANDI

(511) A. 1400. Carta tramesa per Arnau Guillem de Bellera, veguer de Barcelona y Vallès, a Bonanat Segalers, capellà de Sant Just de Barcelona, autoritzantlo per cercar dita joya, que descriu axís: «custodia quedam auri pluribus adornata lapidibus preciosis, perlis utique et armillis. ac quodam corona aurea multis ditata gemmis et pulis, quum excellentissimus Princeps et dominus dominus noster Aragonum Rex feliciter gratia largiente divina, nunc regnans in bacinetis portabat, dum ab olim bella fovebat in regno Sicilie (quod sue seu eius primogenito Sicilie Regis illustris non sine magne glorie tropheo ditioni subegit) quumque coronam idem Dominus Rex noster ipse custodie dederat, ferventi devotione succensus. Item et uno scabello cum uno sepulcro auri intus dictam custodiam existentem, in quo sepulcro corpus sacratissimum Domini Jesuchristi honorifice tenebatur. Item et cruce quadam, que stabat in vertice supremi pinnaculi custodie memorate». (Villanueva. *Viaje literario a las iglesias de España*, v. XVIII, p. 25)

(512) En carta sense data del canonge Nicolau l'arera als Consellers, explica les gestions practicades a Valencia (hont arribà la vigília de la Mare de Deu) per apresonar a algunes persones denunciades com a coadjuutors del furt de la custodia (*Cartes Comunes Originals*, 1406-1409, cosida després d'una lletra del 18 janer 1407).

(513) 1408. Lluís Alanyà anà a Valencia «per amenar l'hostaler de valencia apellat domin-go burbastre, per acarar lo ab en p. alias johan baró clergue de verdú delat del furt de la custodia, per lo qual acarament lo dit delat ha confesat lo dit furt» (*Clavaria*, 1402-1413, f. 138).

(514) A. d'Estrada, *Poblacion general de España*, v. III, p. 130 (Madrid, 1748).